

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС;
СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

УДК: 347.91/95

БЕРЕСТОВА І.Е.

**ПРОЯВ КАТЕГОРІЇ «ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕРЕС»
В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

Стаття присвячена розкриттю значенню і прояву публічного інтересу в цивільному судочинстві. Доведено, що публічний інтерес проявляється як: 1) складова принципу пропорційності у цивільному судочинстві, що впливає на порядок здійснення провадження у справі; 2) критерій, який має враховувати суддя під час розгляду цивільної справи, коли аналізує фактичні обставини справи і здійснює підбір нормативної бази, на підставі якої він вирішуватиме цю справу (процедурна складова аналізу попереднього аспекту); 3) можливий безпосередній предмет судового захисту в цивільному судочинстві; 4) мета, яку прагнуть досягнути сторони, захищаючи власне суб'єктивне цивільне право, порушення якого пов'язане із певною масовістю; 5) правова мета, яку досягає у процесі діяльності суд.

Ключові слова: *цивільне судочинство, принцип пропорційності, публічний інтерес, баланс інтересів, втручання у мирне володіння майном, предмет судового захисту.*

Статья посвящена раскрытию значению и проявления публичного интереса в гражданском судопроизводстве. Доказано, что публичный интерес проявляется как: 1) составляющая принципа пропорциональности в гражданском судопроизводстве, влияющая на порядок осуществления производства по делу; 2) критерий, который должен учитывать судья при рассмотрении гражданского дела при анализе фактических обстоятельств дела и осуществлении подбора нормативной базы для разрешения гражданского дела (процедурная составляющая анализа предыдущего аспекта); 3) возможный непосредственный предмет судебной защиты в гражданском судопроизводстве; 4) цель, которую стремятся достичь стороны, защищая субъективное гражданское право, нарушение которого связано с определенной массовостью; 5) правовая цель, которую достигает в процессе деятельности суд.

Ключевые слова: *гражданское судопроизводство, принцип пропорциональности, публичный интерес, баланс интересов, вмешательство в мирное владение имуществом, предмет судебной защиты.*

The article is devoted to the disclosure of the meaning and manifestation in civil proceedings. It is proved that public interest manifests itself as: 1) a component of the principle of proportionality in civil proceedings, which influences the procedure for conducting proceedings in the case; 2) a criterion that the judge must take into account when considering a civil case in the analysis of the actual circumstances of the case and the selection of the regulatory framework for the resolution of the civil case (procedural component of the analysis of the previous aspect); 3) the possible direct object of judicial protection in civil proceedings; 4) the goal that the parties seek to achieve by protecting the subjective civil law, the violation of which is associated with a certain mass character; 5) the legal objective, which reaches the court in the process of activity.

Key words: *civil legal proceedings, proportionality principle, public interest, balance of interests, interference in peaceful possession of property, subject of judicial protection.*

© БЕРЕСТОВА І.Е. – кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи (Національна академія внутрішніх справ)

Постановка проблеми. Правильний і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ в Україні здійснюється з метою ефективного захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (ч. 1 ст. 2 ЦПК України в редакції 3.10.2017).

Аналіз цієї норми свідчить, що об'єктом захисту в цивільному процесі права, свободи та інтереси фізичних і юридичних осіб, а також держави. При цьому вказаний процесуальний закон, закріплюючи інтерес як об'єкт судового захисту не конкретизує, який саме інтерес підлягає правовому захисту: загалом охоронюваний законом, законний, або приватний, публічний чи суспільний інтерес. Тобто термін «публічний інтерес» безпосередньо не використовується законодавцем при перерахуванні об'єктів захисту цивільного процесу. Разом з тим, законодавець все ж таки вказує на публічний інтерес у змісті ЦПК України (в редакції 3.10.2017).

Проблеми принципу пропорційності у цивільному судочинстві періодично були предметом наукової уваги під різними кутами дослідження і розв'язання проблем з боку вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: С. С. Алексєєва, І. В. Венедіктової, К. В. Гусарова, Ю. О. Євтушок, О. С. Захарової, В. В. Комарова, Д. Д. Луспєника, П. М. Рабіновича, Я. М. Романюка, М. В. Савчина, А. О. Селіванова, С. В. Шевчука, та ін. Утім роль й значення публічного інтересу при застосуванні принципу пропорційності не було предметом безпосередньої наукової уваги, особливо в умовах реформування цивільного процесуального законодавства, що і обумовлює актуальність цієї наукової публікації.

Метою цієї наукової статті дослідження проявів публічного інтересу у цивільному судочинстві та розкриття особливостей публічного інтересу як об'єкта судового захисту.

Виклад основної частини дослідження. Публічний або суспільний інтерес у концентрованій формі відображає спільні цінності, прагнення, які забезпечуються правом і визнаються державою, причому задоволення такого інтересу служить умовою і гарантією існування та розвитку суспільства, а його предметом виступає конкретне благо чи потреба, загалом відмінна від приватного інтересу, але може бути сукупністю останніх [13, с. 55].

Публічний інтерес яскраво реалізується в регулятивних відносинах, серед іншого як критерій (не універсальний) поділу права на приватне і публічне, однак складніше виокремити його прояв у цивільних процесуальних відносинах. Йдеться про сутність, форми і специфіку прояву публічного інтересу в цивільних процесуальних відносинах під час здійснення права особи на судовий захист.

ЦПК України (в редакції від 3.10.2017) неодноразово використовує у своєму змісті поняття «публічний інтерес», зокрема:

– у ст. 11 при закріпленні принципу пропорційності у цивільному судочинстві: «Суд визначає в межах, встановлених цим Кодексом, порядок здійснення провадження у справі відповідно до принципу пропорційності, враховуючи: завдання цивільного судочинства; забезпечення розумного балансу між приватними й *публічними інтересами*; особливості предмета спору; ціну позову; складність справи; значення розгляду справи для сторін, час, необхідний для вчинення тих чи інших дій, розмір судових витрат, пов'язаних із відповідними процесуальними діями, тощо»;

– у п. 4 ч. 4 ст. 137 при встановленні порядку й критеріїв співмірності при обчисленні розміру витрат на оплату послуг адвоката, одним із яких виступає ціна позову та (або) значення справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або *публічним інтересом* до справи;

– у п. 2 ч. 3 ст. 141 при вирішенні питання про розподіл судових витрат, шляхом закріплення критерію, який має врахувати суд, а саме: чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, в тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа *публічний інтерес*.

Категорія «суспільний інтерес» також наявна у ЦПК України (в редакції 3.10.2017) і ця категорія отримала більш ширше закріплення, ніж публічний саме в механізмі процедури цивільно-процесуального захисту. При цьому поряд із вказаною категорією законодавець використовує поняття «*державні інтереси*» як синонімічні чи однопорядкові категорії, на наш погляд, для економії законодавчого масиву. Зокрема:

– у ч. 2 ст. 4 передбачено, що у випадках, встановлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб або *державних чи суспільних інтересах*;

– у ст. 5 встановлено, що здійснюючи правосуддя, суд захищає права, свободи та *інтереси* фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, *державні та суспільні інтереси* у спосіб, визначений законом або договором. А далі, у ч. 2 цієї норми закріплено застереження, що у випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного, невідомого або оспореного права, свободи чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону;

– у ч. 1 ст. 56 при розкритті участі у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб закріплено, що «у випадках, встановлених законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи можуть звертатися до суду із заявами про захист прав, свобод та *інтересів інших осіб* або *державних чи суспільних інтересів* та брати участь у цих справах. При цьому органи державної влади, органи місцевого самоврядування повинні надати суду документи, що підтверджують наявність передбачених законом підстав для звернення до суду в *інтересах інших осіб*».

– у п. 7 ч. 3 ст. 274 при закріпленні критеріїв і винятків для розгляду цивільної справи в порядку спрощеного чи загального провадження, суд враховує серед іншого чи становить розгляд справи *значний суспільний інтерес*;

– у пп. в) п. 2 ч. 3 ст. 389 при закріпленні права винятків, у яких дозволяється касаційне оскарження, зокрема якщо справа становить *значний суспільний інтерес* або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу.

Наведені випадки застосування категорій «публічний інтерес», «державний інтерес», «суспільний інтерес» свідчать, що законодавець по-різному підходить до їх використання і розуміння у цивільному процесуальному законодавстві.

На цьому етапі дослідження зауважимо, що прояв публічного права у цивільному процесуальному праві в межах цього підрозділу будемо розглядати, принаймні, з таких аспектів: 1) як складова принципу пропорційності у цивільному судочинстві, який впливає на порядок здійснення провадження у справі; 2) як критерій, який має враховувати суддя під час розгляду цивільної справи, коли аналізує фактичні обставини справи і здійснює підбір нормативної бази, на підставі якої він вирішуватиме цю справу (процедурна складова аналізу попереднього аспекту); 3) як можливий безпосередній предмет судового захисту в цивільному судочинстві; 4) як мета, яку прагнуть досягнути сторони, захищаючи власне суб'єктивне цивільне право, порушення якого пов'язане із певною масовістю; 5) як правова мета, яку досягає у процесі діяльності суд.

Одним з проявів принципу диспозитивності в цивільному процесі є можливість особи самостійно розпоряджатися процесуальними засобами захисту власного права. Для забезпечення демократизації цивільного процесу не можна обмежитися тільки традиційними диспозитивними правами. Розпорядження процесуальними засобами захисту права означає і визначення виду захисту, і узгодження дій сторін з-приводу відмови від позову, і надання широкіх можливостей по з'єднанню позовів, розширення судового контролю за діями адміністрації [4, с. 9].

Дослідимо можливість публічного інтересу виступати самостійним об'єктом і предметом судового захисту у цивільному судочинстві, виходячи із його різноманітних видів. Так, слід розкрити питання, чи підлягає публічний інтерес судовому захисту у межах захисту конкретного суб'єктивного цивільного права чи охороняемого законом інтересу.

До об'єктів захисту традиційно відносять права і законні інтереси. Щодо останньої категорії, то передусім слід зауважити, що поняття «інтерес» може вживатися для позначення двох різних, хоча і взаємопов'язаних явищ: інтересу як явища суспільного буття людей (об'єктивного інтересу) і інтересу як явища їх свідомості (суб'єктивного інтересу). О. Я. Курбатов з цього приводу наголошує, що об'єктивний інтерес фіксує заходи (засоби), що сприяють зміцненню і позитивній зміні соціального становища суб'єкта суспільних відносин, а суб'єктивний інтерес представляє собою відношення даного суб'єкта до шляхів і способів досягнення цієї мети [7, с. 8–9]. Натомість інтерес як явище свідомості людей (суб'єктивний інтерес) за О. Я. Курбатовим не виступає об'єктом правової охорони. На його думку це пов'язано з тим, що охорона інтересів суспільства, окремих громадян та їх колективів (груп) не може бути поставлена в залежність від правильності і ступеня їх усвідомлення або носієм інтересу, або суб'єктом, які ущемляють ці інтереси [7, с. 9]. Далі зазначений вчений вірно обґрунтовує, що об'єктивні інтереси, реалізація яких не обмежується Конституцією і законами, набувають характеру об'єктів правової охорони й захисту і за ступенем вираження в нормах права можна виділити дві групи таких інтересів: 1) інтереси, які опосередковуються суб'єктивними права-

ми (саме вони мають на увазі, коли мова йде про права як об'єктах захисту); 2) інтереси, що не опосередковані суб'єктивними правами [7, с. 9].

Також як об'єкти захисту в цивільному судочинстві можуть згадуватися і свободи. Стосовно до конкретної людини під свободою розуміється його природний стан, «яке характеризується можливістю діяти на свій розсуд» [1, с. 158]. Однак, з огляду на, що об'єктами правової охорони і захисту є об'єктивні інтереси, реалізація яких не обмежується Конституцією і законами, можна говорити про те, що поняття «інтереси, які не опосередковані суб'єктивними правами» і «свободи» з точки зору їх правової охорони і захисту не розрізняються [7, с. 9].

Викладене переконує, що об'єктивні законні інтереси і суб'єктивні інтереси можуть характеризуватися відповідною «публічністю» залежно від належності до суб'єкта й характеру і способу захисту та виступати об'єктами судового захисту.

Зауважимо, що цільове призначення закріплення публічного інтересу у цивільному праві кінцевим результатом має забезпечення приватного інтересу засобами публічного права.

І. В. Венедіктова, посилаючись на позицію В. В. Полянського [10, с. 52], зауважує про необхідність також усвідомлювати, що постійним завданням держави й суспільства є максимальна нейтралізація несанкціонованого законом приватного інтересу в публічній владі, оскільки він викривляє цілі й завдання держави як загальної організації всього народу [2, с. 91]. А. Є. Кубко з цього приводу дійшов висновку, що «реалізація публічних інтересів є об'єктивною необхідністю в цивільному праві України» [5, с. 63], яка можлива в цій галузі права у двох видах засобів: обмеження й державне втручання в цивільно-правові відносини [5, с. 80].

У контексті аналізу публічного інтересу як об'єкта і предмета судового захисту, виходимо із тези, що категорією «публічний інтерес» охоплюються державні інтереси, суспільні інтереси, інтереси невизначеного кола осіб, інтереси певних соціальних груп, і, в окремих випадках, колективні інтереси. Така сукупність різнопланових інтересів, на наш погляд, об'єднується спільним знаменником – забезпеченість правом, певна масовість при порушенні або істотна важливість блага, закріпленого чи передбаченого законом для конкретної заінтересованої особи. Саме зарахування різних видів інтересів, які є відмінними від приватного, допоможе дослідити категорію «публічний інтерес» як об'єкт і предмет судового захисту найбільш повно і всебічно.

Зауважимо, що у межах нормативного закріплення категорії «публічний інтерес», він не виокремлюється законодавцем в якості самостійного об'єкта судового захисту. Але на наш погляд, теоретично може поглинатися поняттям «інтерес», про який йдеться у ст. 2 ЦПК України, як родовою категорією. Спробуємо довести чи спростувати вказану гіпотезу.

Однак ще раз наголосимо, що публічний інтерес використовується законодавцем як своєрідний критерій (для пошуку балансу) при застосуванні принципу пропорційності та принципу співмірності як національної модифікації європейського принципу пропорційності [8, с. 166].

Натомість державні і суспільні інтереси у цивільному процесуальному законодавстві закріплюються як певні блага, що опосередковують належність конкретним суб'єктам (зокрема державні інтереси), та, аналогічно, як певний суспільно значущий маркер, який впливає на захист суб'єктивного права й на судову процедуру ходу судового розгляду загалом.

Йдеться, передусім, про законодавчо закріплене право особи на розгляд справи судом першої інстанції в загальному порядку, апеляційний перегляд та касаційне оскарження у випадках, коли суд встановив наявність значного суспільного інтересу під час розгляду цивільної справи. І навпаки, якщо цивільна справа є простою, зрозумілою, не містить істотної правової проблеми, ціну позову та значення справи для сторони, суд може визнати таку справу малозначною і розглянути її у спрощеному провадженні. Логічним наслідком такого процесу є наявність у особи лише права на апеляційний перегляд, оскільки малозначні справи не підлягають касаційному оскарженню (п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК України в редакції 3.10.2017).

Утім, існують випадки, коли особа ще не є носієм суб'єктивного цивільного права, але має певний правовий інтерес на певні блага, який у майбутньому може трансформуватися у суб'єктивне цивільне право. У такому випадку, для того, щоб її позовна заява і інші заяви по суті спору були прийнятними судом першої інстанції, особа має звернутися із коректною позовною вимогою, а саме про охорону її законного правового інтересу. Такою особою можуть бути не тільки фізичні і юридичні особи, а й прокурор, органи державної влади та місцевого самоврядування та інші особи, які звертаються із вимогою про захист прав та інтересів інших осіб, тобто їх вимоги характеризуються наявністю певної публічної складової.

Тому, на наш погляд, дослідження публічного, суспільного і державного інтересу відбувається у двох напрямках. По-перше, як власне об'єкта судового захисту, передбаченого у самостій-

ній позовній вимозі, з якою позивач звернувся до суду чи обґрунтованої позивачем специфічної властивості суб'єктивного цивільного права (законного інтересу, опосередкованого суб'єктивним цивільним правом). По-друге, як критерію обрання процедури руху судового процесу у конкретній цивільній справі загалом, що представляє собою об'єкт самостійної наукової публікації.

У межах цієї публікації зауважимо, що публічний інтерес як предмет й об'єкт судового захисту одночасно виступає охоронюваним законом інтересом, законним інтересом, на відміну від певних приватних інтересів, які мають характер суспільних, однак не охороняються правом [3, с. 49].

Проте судовий захист публічного інтересу істотно ускладнюється у разі відсутності конкретної правової норми, яка б його декларувала, регулювала чи закріплювала. У цьому також полягає проблема встановлення порядку захисту публічних інтересів: самостійно чи у безпосередньому зв'язку (опосередкованому) із конкретним суб'єктивним цивільним правом особи, трансформуючи останнє чи впливаючи на нього.

Найбільш поширеною в науці думкою є така, що здійснення особою свого суб'єктивного права призводить до реалізації інтересу, який був передумовою такого права. Зокрема, І. В. Венедиктова доводить, що «інтерес виступає своєрідною передумовою виникнення права, рушійним посилом його реалізації, а також установа, зміни та припинення правовідносин. Охоронюваний законом інтерес не можна ототожнювати із суб'єктивним правом. Суб'єктивним правом управомоченому суб'єкту правовідносин встановлюється міра дозволеної поведінки для задоволення його інтересів. З іншого боку, міра дозволеної поведінки зобов'язаного суб'єкта визначена обов'язком, що за змістом правовідносин кореспондує суб'єктивному праву» [2, с. 78].

Проте, доктрина містить й інший погляд на охоронюваний законом інтерес, в частині його самостійного місця і значення. Д. М. Чечот з цього приводу писав, що воля особи певним чином в кінцевому результаті визначається інтересами цієї особи. Однак не варто робити висновок, що, по-перше інтерес становить зміст (суть) суб'єктивного права, і по-друге, що вольовий зміст не має значення для суб'єктивного права [14, с. 35]. І далі згаданий вчений зауважує, що «інтерес є поняттям повністю самостійним і таким, що знаходиться за межами суб'єктивного права в якості його передумови і мети, і одночасно може бути і метою інших правових засобів, крім суб'єктивного права. Як наслідок, будучи передумовою виникнення і метою здійснення суб'єктивного права, юридичний інтерес не повинен розглядатися в якості суті суб'єктивного права» [14, с. 36].

На відміну від цього А. Н. Кузбагаров при дослідженні матеріально-правової сфери й аналізуючи юридичний інтерес, справедливо вважав, що законний інтерес є не тільки процесуальною дефініцією. Він зазначає, що теорія цивільного права розглядає інтерес як кваліфікуючу ознаку правочинів, а також елемент зобов'язальних правовідносин (страховий інтерес, дія в чужому інтересі без доручення). Автор зробив висновок, що інтерес в ряді випадків виступає підставою та умовою реалізації суб'єктивного права, елементом складного юридичного складу [6, с. 54]. О. В. Михайлова коментує наведену позицію і констатує, що і в цьому випадку законний інтерес виступає не як самостійний об'єкт правового захисту, він в будь-якому випадку «прив'язується» до конкретного суб'єктивного цивільного права, а у процесуальній сфері, сфері захисту цього права такий інтерес (страховий інтерес, як підстава дій в чужому інтересі тощо) буде не об'єктом захисту (визначає правила захисту), а тим фактом, який необхідно довести в цілях обґрунтування правомірності заявленого вимоги про захист права [9, с. 27].

Повністю підтримуючи самостійне місце і значення охоронюваного законом інтересу (правового інтересу), зауважимо, що під час захисту інтересу у суді, суддя, сторони та інші особи звертаються до окремих правових норм, що регулюють суб'єктивні цивільні права, через які вбачається можливість захистити охоронювані законом (в тому числі публічні) інтереси.

Цього також торкнувся КСУ у згаданому рішенні, проводячи розмежування понять «інтерес» (у вузькому розумінні) і «суб'єктивне право», логічно-смісловий зв'язок між якими є очевидним: і те, й інше опосередковується об'єктивним правом, гарантується і охороняється державою тощо. Зокрема, і суб'єктивне право, і пов'язаний з ним інтерес є дозволами. Але перше є особливим дозволом, тобто дозволом, що відображається у відомій формулі: «Дозволено все, що передбачено у законі», а друге – простим дозволом, тобто дозволом, до якого можна застосовувати не менш відоме правило: «Дозволено все, що не забороняється законом». Інтерес, навіть перебуваючи під охороною закону чи права, на відміну від суб'єктивного права, не має такої правової можливості, як останнє, оскільки не забезпечується юридичним обов'язком іншої сторони. Законний інтерес відбиває лише легітимне прагнення свого носія до того, що не заборонено законом, тобто тільки його бажання, мрію, потяг до нього, а отже – й не юридичну, а фактичну (соці-

альну) можливість. Це прагнення у межах сфери правового регулювання до користування якимсь конкретним матеріальним або нематеріальним благом. Відмінність такого блага від блага, яке охоплюється змістом суб'єктивного права, полягає в тому, що користування благом, на яке особа має право, визначається можливістю в рамках закону, а до якого має законний інтерес – без вимог певних дій від інших осіб або чітко встановлених меж поведінки (абз. 1, 2 п. 3.6 рішення)» [12].

Утім, у процесуальній площині при захисті охоронюваного законом інтересу, який володіє рисами публічності, часто відбувається в процесуальній процедурі відбувається певне об'єднання охоронюваного інтересу й суб'єктивного права, що не зовсім відвіває їх правову природу. Водночас, такий підхід, на нашу думку, обумовлює практичну мету – отримати дієвий судовий захист в разі порушення або загрози порушення у майбутньому певного становища особи.

Обґрунтуємо цю позицію детальніше. Особливістю змісту права на звернення до суду при ініціюванні цивільної справи є те, що воно спрямоване на специфічний об'єкт судового захисту, яким виступають порушене або оспорюване право чи охоронюваний законом інтерес, оскільки якщо об'єкт судового захисту відсутній, судовий процес стає безпредметним та позбавляється своєї мети. Вказане положення знайшло своє закріплення також і в статті 2 ЦПК України, яка закріплює завдання цивільного судочинства й визначає предметну сферу цивільного процесу.

Наприклад, СК України визначає категорію «інтереси», у різних значеннях і проявах, зокрема: «в інтересах сім'ї» (ч. 1 ст. 54, ст. 65 СК України), «в інтересах держави» (ст. 27 СК України), «в інтересах суспільства» (ч. 3 ст. 7 СК України), «в інтересах подружжя» (ч. 1 ст. 27 СК України), «в інтересах дитини» (ч. 1 ст. 42, ч. 6 ст. 19, ст. 207 СК України), гарантуючи реалізацію інтересів, що не опосередковані суб'єктивними сімейними правами [16, с. 133].

Отже, актів матеріально-правового законодавства, а також приписи чинного цивільно-процесуального законодавства встановлюють, що звертатися до суду можуть не будь-які особи, а виключно ті суб'єкти, які звертаються за захистом «своїх прав, свобод чи інтересів», тобто повинні мати юридичну заінтересованість. У теорії цивільного процесуального права це визнається суб'єктивною передумовою на звернення до суду.

Публічний інтерес при визначенні об'єкта судового захисту характеризується такими властивостями. Прояв публічних інтересів залежить від сучасного і правильного усвідомлення суспільних інтересів, актуальних у конкретний період розвитку суспільства і які являють собою сукупність інтересів усіх індивідів. Зазвичай законодавець визначає інтерес у формі цілей й принципів відповідних нормативних актів, а публічні інтереси поглинають у себе виключно ті потреби, які скеровані на існування та розвиток суспільства і не є простим поєднанням приватних інтересів [15, с. 63].

Публічні інтереси є інтересами, які можуть бути реалізовані з допомогою інших осіб або спільно. Ключовим виступає у цьому те, що індивід не може задовольнити такі інтереси самостійно. До публічних інтересів, зокрема, можна віднести організацію системи охорони здоров'я, освіти, організацію різних видів організації діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, які володіють специфічними повноваженнями, організації інфраструктури тощо [15, с. 69]. Вважаємо, що саме це має врахувати особа, яка звертається до суду, суб'єктивне цивільне право яких опосередковане публічним інтересом.

Публічний інтерес проявляється у більшому чи меншому ступені при вирішенні органами судової влади будь-якої справи. Така теза впливає із розгляду раніше залежності реалізації публічного інтересу як передумови для реалізації інтересу кожного суб'єкта – носія права. Відповідно, реалізація права на судовий захист – це прояв публічного інтересу. Такий висновок підтверджується зарубіжним досвідом захисту права суспільних інтересів у США, під яким визначало розуміти права на реальну процесуальну рівність у процесі і ефективний судовий захист економічно і соціально слабкої сторони [11, с. 161].

Завершуючи розгляд впливу публічного інтересу на порядок і процесуальні особливості розгляду цивільної справи судом, зауважимо, що у самому широкому смислі публічний інтерес полягає в ефективній реалізації права на судовий захист, в тому числі порушення публічного інтересу є підставою для перегляду судового акта, що буде досліджено у подальших наукових публікаціях з цієї проблематики.

Висновки. Публічний інтерес має матеріально-правовий характер, але за своїм змістом, дещо інший, ніж приватний інтерес в аналогічному позовному провадженні. Його відмінністю є те, що публічний інтерес забезпечений правом, як правило пов'язаний із певною масовістю або істотною суспільною значимістю для конкретної сторони спірного правовідношення, яке слід вирішити суду. Публічний інтерес при визначенні об'єкта судового захисту характеризується

такими властивостями. Прояв публічних інтересів залежить від сучасного і правильного усвідомлення суспільних інтересів, актуальних у конкретний період розвитку суспільства і які являють собою сукупність інтересів усіх індивідів. Публічні інтереси є інтересами, які можуть бути реалізовані з допомогою інших осіб або спільно. Ключовим виступає у цьому те, що індивід не може задовольнити такі інтереси самостійно. Розглядаючи вплив публічного інтересу на порядок і процесуальні особливості розгляду цивільної справи судом, зауважимо, що у самому широкому смислі публічний інтерес полягає в ефективній реалізації права на судовий захист.

Прояв публічного права у цивільному процесуальному праві в межах цього підрозділу будемо розглядати, принаймні, з таких аспектів: 1) як складова принципу пропорційності у цивільному судочинстві, який впливає на порядок здійснення провадження у справі; 2) як критерій, який має враховувати суддя під час розгляду цивільної справи, коли аналізує фактичні обставини справи і здійснює підбір нормативної бази, на підставі якої він вирішуватиме цю справу (процедурна складова аналізу попереднього аспекту); 3) як можливий безпосередній предмет судового захисту в цивільному судочинстві; 4) як мета, яку прагнуть досягнути сторони, захищаючи власне суб'єктивне цивільне право, порушення якого пов'язане із певною масовістю; 5) як правова мета, яку досягає у процесі діяльності суд.

Список використаних джерел:

1. Баглай М. В. Конституционное право Российской Федерации. 6-е изд., изм. и доп. М.: Норма, 2007. 784 с.
2. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві: дис. ... д-ра юрид. наук. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2013. 430 с.
3. Вінник О. М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. 631 с.
4. Колесов П. П. Процессуальные средства защиты права. В. Новгород: НовГУ имени Ярослава Мудрого, 2004. 220 с. (Серия «Монографии»; Вып. 2).
5. Кубко А. Є. Реалізація публічних інтересів у цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. 225 с.
6. Кузбагаров А. Н. Примирение сторон по конфликтам частноправового характера: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.15. СПб., 2006. 359 с.
7. Курбатов А. Я. Защита прав и законных интересов в условиях «модернизации» правовой системы России. М.: Юстицинформ, 2013. 172 с.
8. Максимов И. В. «Соразмерность» как общеправовая категория. *Вестник Саратовской государственной академии*. 2012. № 2 (84). С. 163–169.
9. Михайлова Е. В. Процессуальные формы защиты субъективных гражданских прав, свобод и законных интересов в Российской Федерации (судебные и несудебные): монография. М.: Проспект, 2014. 280 с.
10. Полянский, В. В. Публичные и частные интересы в конституционном праве: проблемы и гармонизация. *Интерес в публичном и частном праве*: сб. ст. М., 2002. С. 48–53.
11. Решетникова І. В. Доказательственное право Англии и США. Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1997. 240 с.
12. Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004. URL: <http://www.ccu.gov.ua/docs/511>
13. Тихомиров Ю. А. Публичное право. М.: НОРМА, 1995. 680 с.
14. Чечот Д. М. Субъективное право и формы его защиты. Л.: Изд. ЛГУ. 1986. 189 с.
15. Чугурова Т. В. Процессуальные формы защиты публичных интересов в российском праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Самара: Самарский государственный экономический университет, 2007. 221 с.
16. Чурпіта Г. В. Суб'єктивні сімейні права та охоронювані законом інтереси як об'єкт судового захисту. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 130–136.